

minde Avis en af hovedkræfterne bag Christmas Møllers valg til Folketinget i 1920. Et skæbnesvangert valg, idet en fire års forsinkelse ifølge forfatteren »let kunne have skabt et helt andet politisk billede – såvel internt i Det konservative Folkeparti som for det borgerlige Danmark«.

Søren Toft Hansen

Anker Jørgensen: *Fra Christianshavn til Christiansborg. Erindringer 1922-1972*. (Fremad, 1994). 344 s. + 32 s. billedplancher.

I 1989-90 udgav Anker Jørgensen sine dagbøger for 1972-82 (se *Historie*, 18, 1989-91, s. 514-516). Erindringerne her dækker tiden indtil statsministerudnævnelsen; der loves imidlertid også et bind erindringer for tiden efter 1972: personen Anker Jørgensen vil således blive veldækket.

Netop personen Anker Jørgensen er erindringerne en god kilde til. Selv om meget i dem tydeligvis er efterrationaliseringer, giver de et godt indtryk af udviklingen fra dreng til den modne mand og af de ydre vilkår og påvirkninger, der formede ham. Privatlivet er med i det omfang, der er nødvendigt for at forstå den offentlige person, men heller ikke mere. Det er tydeligt, at Anker Jørgensen i vidt omfang har haft personlige notater at støtte sig til, og af indledningen til Dagbøgerne fremgår, at i hvert fald fra 1950'erne har om ikke egentlige dagbøger så dog samtidige optegnelser været en støtte, og fra særlig spændte situationer på arbejdsmarkedet citeres i erindringerne formelige dagbogsopregnelser.

Tydeligvis har Anker Jørgensen haft en udpræget tilbøjelighed til at skrive ned for at klare sine tanker. Det fremgår også af bestandige referater af de læste bøger, og de er mange og bredt favnen-

de i emnerne. Ofte virker de lange referater af det læste dog mindre nødvendige for selve erindringerne; den gamle studiekredsleder har simpelthen ikke kunnet holde sig tilbage fra at »belære«. Det hele giver imidlertid et indtryk af den vældige indsats, der blev ydet for at indhente den boglige baggrund, som – trods præliminæreksamen – ikke føltes tilstrækkelig, i øvrigt en indsats, som Anker Jørgensen havde fælles med mange af tidens fagforeningsledere, selv om den i hans tilfælde var af en væsentlig større karakter end almindeligt. Selv om det stadig må huskes, at Anker Jørgensen er en ener, må det på samme tid fastholdes, at erindringerne, skønt de dækker et fuldstændigt karrierforløb fra tillidsmand på arbejdspladsen til forbundsformand, giver et billede af fagforeningsarbejdet, som er et meget tiltrængt supplement til de mange mere dataprægede jubilæumsskrifter fra fagforeninger.

Et andet område, hvor der også gives noget helt centralt, er Socialdemokratiets kamp mod kommunismen. Det, der hidtil har foreligget, er samlet om ledelsesniveauet, mens det, der foregik ude på arbejdspladserne, ligger mere skjult, selv om det må anses for at være lige så afgørende, om ikke mere udslagsgivende. Her er der spredt, ikke samlet, fremlagt væsentlige oplysninger og karaktertræk, som er vigtige for at fastholde en betydningsfuld del af Danmarkshistorien, som ellers går tabt, hvis der ikke snarest gøres en indsats for at søge bevarede oplysninger om denne side af udviklingen i årene efter 1945.

Ved siden af fagforeningsarbejdet kom fra 1964 Folketinget. Der er i kortshed gode oplysninger om gruppearbejdet og en lang række personkarakteristikker, der som hovedregel lige som omtalen af fagforeningslederne giver momenter, der ellers ikke er kendte, men dog i hovedtrækkene falder sammen

med de vurderinger, der er givet andre steder. Påfaldende er, at der altid søges efter at fremhæve de positive sider hos personerne, både modstandere og partifæller. Dog kan der siges noget træffende og spidst, men stilfærdigt: »Hun [Kamma Larsen-Ledet] så totalt åbent og frisindet på SF og alt hvad der hed venstrefløj. Efter min mening grænsede til det letsindige. Orla [Møller] kunne vi finde i den anden ende af den skala, som det blev en vane at vurdere socialdemokrater efter. Han var et menneske, der ønskede indflydelse, og det var tydeligere hos ham, end hos de fleste andre«.

Erindringerne sluttet med den totale overraskelse det var, også for Anker Jørgensen, da Krag i 1972 pegede på ham som sin efterfølger. Erindringerne og Dagbøgerne sikrer Anker Jørgensen en fornem plads i dansk historisk litteratur ved siden af den politiske.

Vagn Dybdahl

Henning Rohde: *Noget lykkedes... Erindringer*. (Gyldendal, 1994). 356 s., 298 kr.

Henning Rohde (f. 1910) indtog gennem mange år en central placering i dansk administration og teaterliv – det sidste samlet om Det kgl. Teater og Statsradiofonis dramatisk-litterære afdeling. Hans erindringer samler sig også om disse emner, mens de personlige forhold ikke optager megen plads og væsentligst indskrænker sig til facetter til portrættet af faderen, den fremragende maler og designer Johan Rohde (1856-1935). Desværre standser erindringerne, da Rohde i 1962 blev departementschef i Kulturministeriet og fra 1975 chef for Det kgl. Teater, således mangler altså det afsnit, hvor Rohde havde størst afgørende indflydelse.

Ståstedet for Rohde var i mange år Undervisningsministeriet med dets dengang – selv for de dygtigste – langsomme advancement ad stigen sekretær, fuldmægtig, kontorchef. Forløbet blev afbrudt af perioder ved teatret med stillingsbetegnelser som teatersekretær og vicechef. Til dette kommer perioder ved Statsradiofonien og *Politikens* redaktion.

Af Undervisningsministeriets organisation og arbejdsformerne giver erindringerne gode skildringer, der vil være et godt kildestof, når periodens administrationshistorie skal behandles, herunder også når forholdet mellem ministre og embedsmænd skal med. Særlig væsentlig er oplysningerne om spillet omkring dannelsen af Kulturministeriet; hidtil har vor viden mest været de mange »rygter«, der dengang løb rundt i de politiske og administrative cirkler.

Når det gælder de store afsnit om teatret, optager de for dette specifikke administrative forhold naturligt nok en stor plads, men også oplysningerne om repertoarer og kunstnerne tilgodeses. Samlet bliver derfor disse afsnit af betydelig kildeværdi for teaterhistorien. For læseren, der går til bogen alene for at hente almen orientering, er fremstillingen mindre ligefrem. I den henseende er teksten ofte ikke let tilgængelig, fordi den belastes af navne (på kunstnere og stykker) og enkeltbegivenheder, som allerede nu er for fjerne og utilgængelige for mange.

Samlet giver bogen imidlertid en indsigt i, hvordan man til vekslende tider og på vidt forskellige områder bestandig har kunnet få tingene til at lykkes. Ikke ved det blotte engagement, men ved bestandig at forberede sig grundigt og ved på forhånd at tage beslutningstagerne enkeltvis, hvad enten